

TÖREDÉKEK A' NEVELÉS' VILÁGÁBÓL.

Ötödik közlés.

(Folytatás.)

A' gyermekben, valamint az ifjuban sőt férfiban is, kisebb vagy nagyobb mértékben létező könyelmüségéről gyakran dondolkodom, 's mindannyiszor szerettem volna valamit lényegéről, eredményéről hallani. Hogy ennek bírása, éltünk' boldogságát, nyugalomát háboríthatja, tagadhatlan, de hogy mennyi erőre van szüksége azt eszközzendőnek, nem lehet meghatározni. Azonban ennek vizsgálása haszontalan lenne, mert végre is mi egyébtől mint a' világ' körülményei' érintkezésbe jövéstől függ a' gyászos következmény.

A' könyelmüség legegyszerűbb; — 's ha a' hibákat bonczolgatni akarnók, a' kutfó mindig ez volna; mert ez az elhanyagolt nevelés' első fattyuja. Általában alatta a' szív' önkéntiesen való munkálódását értem, melly az ész' szavára nem ügyel. Ezen hiba többnyire vagy egészen elhanyagolt szívből származik, vagy a' természet' menetelével ellenkező zavarból, miszerint az ifju, testisége' kívánatit csak azért nem korlátozhatja, mert nem tudja, mivel korlátozhatni, 's hasonlít egy vad emberhez, ki arany közt ülve, annak becsét nem ismeri, 's szórja kövecs gyanánt. A' rossz szívbem ítéletem szerint nem uralkodhatik könyelmüség, (többnyire azonban innét ered), mert itt gazság van, mellyben az ész is részt vesz. Továbbá a' nagyobb vagy kisebb elmebeli tehetség itt nem határoz, hanem inkább azon erő, mellyet ez amazon gyakorolni szokott. Ha az ész a' szív' kívánatit fontolgatni megszokta 's vele aránylagos kifejlődésben van, úgy könyelmünek az nem mondathatik; ellenben ha az ifju felnő, a' nélkül hogy valaha magával őszintén számot vetett volna: az vagy könyelmü, vagy hideg 's minden szép, fonséges iránt érzéketlen marad. Mert a' könyelmüség' a' rabság' következménye, mellyben a' gyermek munkálódását nem önmagától, hanem másoktól veszi; tettei nevelőtül bíratván, hozzá szokik mindazt jónak tartani, mire fenytés nem következik. Méltóságát, önbecsülését elveszti. — 's a' legszebb lélek egy kincs híjával marad, melly a' becsületérzet.

Ez elég legyen általánosan a' könyelmüségéről; — 's mielőtt egyes nemére térnék át, legyen szabad óvásul valamit érintenem. Mióta Franklin (Rousseau vallomásai is kedvet gerjesztének eziránt) megbecsülhetlen önéletírása (autobiographia) megjelent, szokásban van a' naplókönyv-tartás. Franklin t. i. azt tanácsolja: minden este tekintse át az ember a' lefolyt napban tett munkálatit, gondolatit 'stb.; bírálja meg azokat, 's tegyen erős fogadásokat, mellyekre azonban mindig megemlékezék. Ennek létesítésére szolgál a' keresztény vallás egyik főágazata, melly azonban fonákul fogatván fel, fonákul üzetik. Jelenleg inkább férfiak vagy ifjak követik ezen irányt itt ott, — de leginkább volna szükség azt gyermekeknél létrehozni. Innét következik elmulhatlan az önbüntetés, — miszerint én a' gyermeket sohasem büntetném, hanem erejének 's jó akaratjának erősbitéséül, önbüntetésre szoktatnám. Ez a' lelket emeli, nemesbíti; 's a' mindenhol látható vad, hideg, érzéketlen arcz már korán élénk, nemes, szabad és sokat jelentő vonásokkal diszeskednék.

Az olvasó bizonnal mosolygani fog e' kívánaton, mely első pillanatra kétesnek 's kivihetlennel látszik, noha az a' természet 's józan ész' kívánata. Hogy az elv' létesülhetését alapos előzményeknek szükség eszközölni, — 's hogy azok nélkül a' mag sziklákra hull, tagadhatlan. Ezen előzmények voltak mindeddigi fejtegetésimnek tárgyai, melyekben állítám, hogy a' nevelés a' szív' művelésén kezdessék: ennek kell irányt adni, olyat, mely az elme' pallérozódását aránylagos kifejlődésben tartsa. Ennek létesülésével szűnik 's szűnjék a' gyermekkeli rosz bánásmód. Távoztatni kell mindazon körülményeket, melyek az önzést szülhetnék, mert ez az önuralkodást akadályoztatja; — mivel pedig a' szabad nevelés egyik fő megkívántató eszköze a' szép bánás-mód, mely leginkább a' nők' tulajdona: — állítám, hogy mindkét nembeli növendéknek általa kellene neveltetni. A' művelt szív' fogékony a' jóra; a' heves indulatok verés 's egyéb erőszakosságok által fel nem ráztatván: a' fő tiszta, 's a' szívvel és ésszel megegyező hatást befogadja; 's ha ilyenkor a' főnebbi elvre emlékeztetik, miszerint a' gyermek önmagával számot vessen, 's hibáit felírván, azokról ítéletet hozzon: elkerülhetlen az önbüntetésre vezéreltetik. —

Egyik legelágzottabb neme a' könyelműségnek a' növendéknél (értem a' gyermeki kort), midőn ez a' dorgálásokat vagy nem hallgatván, vagy elfelejtván, hibáit tovább folytatja. — Az elhanyagolt nevelés' első fattyúja, — mondám főlebb: a' könyelműség. Nézzük meg jelen általános nevelésünket, 's látni fogjuk mi szüli az ezen nemű könyelműséget, 's mik további következményi.

A' gyermek első éveit sirás közt telnek el. Habár nem egészen ide tartozó, nem hagyhatom el észrevételemet a' sirás' lecsillapítása körül. Némelyek azt állítják, a' sirást nem kell csillapítani. Serdülő gyermekekre igen jól illik e' tanács; de a' csecsemőt valljon mellyik anya fogná önmagára hagyni; 's ez hogyan is kívánható? — Lecsillapításán ügykezőn azonban, más módokat kell használnunk a' szokottak helyett, melyek szerűnt a' gyermek sírásakor lármát 's zajt űnek — 's midőn az e' rá nézve borzasztó hangokra még jobban sir, boszuszan meg is veretik. Nem akarok ezen szembeütő fonakságról bővebben szólni! Ha már csillapítani akarjuk: legyen az nyájas 's igéző arcczal, 's minden idulatoskodás nélkül; mert türelem a' nevelésnél fő törvény: 's inkább a' gyermek kövessen el hibát, mint a' nevelő. — A' gyermek járnai kezd 's első foglalatossága a' játék. Vigyázatlan levén, kárt tesz 's megveretik; verés után azonban az anya megsajnálja gyermekét 's kedvez neki. A' gyermek ezt észreveszi; 's ismertem 's ismerem gyermekeket, kik épen ezért magokat verni hagyák! 's így képződjék a' lélek?! Az egyik tulságból a' másikba való átmenetel az előbbi iránt feledékennyé teszi a' gyermeket, — 's ő hidegen kiállja büntetését, mert ezután ismét jogosítva van előbbi életmódját folytatni. — A' gyermek e' közt felnő, 's most iskolába küldetik. Eleinte örömet tanul, — de midőn az előtte kedves játékok elfoglalják, eltűnik a' tanulási kedv 's őt erőtetni kell. Erre ismét 's mindig csak verés következik, mindaddig míg a' gyermek ifjúvá lesz, 's most minden erőtetéstől, testi büntetéstől felszabadulván, a' legnagyobb kicsapongásokra vetemül. Ha a' szülők jó birtokosok levén az illy nemű nevelésben létező gyermekhöz nevelőt fogadnak, ki csak pénzért szolgál: az tovább folytatja ezen elkezdett nevelést; ha ellenben a' nevelő nemesebb keblű 's felvilágosodott; elsősben az indulatok harcát, 's az ebből eredő vadságot, gorombaságot ügyekszik irtani; — eleinte igen sok kitérés fogja előmenetelét gátolni, de ha ez eltűnik, akkor a' könyelműség is enyhíthető azáltal, hogy az elmét gondolkodásra vezérli. Mert semmiben annyira nem hibáznak nevelőink, mint a' szív' elhanyagolásában, 's a' gyermeki elme hibás irányzatú művelésében. Ez utósót hasztalan ada-

taikkal, élesítés helyett megtompítják, üressé 's bolygóvá tevén! Azon vannak többnyire: csak tanuljon 's szüntelen tanuljon a' gyermek; mert hisz a' nevelés' egyik kívánata, hogy elméje kiműveltség. 'S mit tanul?! A' mit nem ért, nem kíván érteni, 's mi mellett emlékező tehetsége erősülhet ugyan, de éppen ennek túlsúlya által, itélete, szive, lelke, hanyagoltatva elvész.

(Folytatása követhetik.)

ROKONSÁG ÉS TÜRHEMLENSÉG.

Az eszközöknek, melyeket a' természet tervei eszközzésére, 's czéljainak elérésére választott, egyike a' rokonság — sympathia — és türhetlenség — antipathia. — Tapasztaljuk ezt az egész természetben, mert ennek nyomaira mindenhol akadunk, még pedig igen nagy mértékben. — Az ásványoknál 's az ezekké lett azaz elhalt növény 's állatoknál és ezeknek utolsó alkotó részeiknél igen szembetűnő ez, midőn némelyek közülök olly vonzódással vannak egymáshoz, hogy vegyülni, egészen vegyülni, azaz előbbi tulajdonságaikból kivetkezve új, a' vegyületektől egészen különböző testté vegyülni szembetűnőkép törekednek, mi ha valami akadály által gátolattnak, a' vegyülés ez akadálnak elhárításával is megtörténik. Mások ellenben nem csak nem vegyülnek, bár mennyire kevertetnek is össze, sőt ha lehet távoznak is egymástól. Bizonyosága ennek az egész vegytudomány — chemia — melly éppen a' testek e' rokonságán 's idegenségén alapul; így tudjuk hogy a' kénéső, — higany, mercurius — az aranytól kezdve a' horganyig — ab auro ad zincum usque — mindegyik érzet szívja magához, és pedig mindegyiket különböző erővel; a' nemesebb érzeket annyi vágygyal, hogy ezeket pillanat alatt felemészti, 's így az arany gyűrű, melly higanyba ejtetik nem gyűrű többé; a' többihez kevesebb vágygyal siet, sőt vannak olyak is, melyeket kerül. Hasonlókép van a' dolog minden ásvánnyal; mindegyik ezek közül különböző vágygyal siet vagy irtózik új testté vegyülni a' többivel.

A' növényekben is vannak syn- és antipathiának nyomai; így némelyek közülök majd mindenkor együtt nőni tapasztaltatnak, ugy, hogy a' fűvész ha az egyikre akad, a' másikat is ennek közelében fellelni méltán reményli, 's ha a' kedvelt szomszéd akár mi módon kiirtatik, a' földben maradt elsatnyul, habár a' föld 's az idő legalkalmasabb is táplálására. A' kertész 's erdős is némely rendben jobb tenyészést reményl mint másban. Legvilágosabb azonban a' vonzódás, a' fajbeli tekintetben rokon fáknál, melyek ha külön gyökereken külön neműek, csak ugy gyümölcsöznek ha egy helyen állnak; ha pedig mind a' két nemnek nemző részei egy virágban vannak, a' him részek a' nők felé hajolnak némelyeknél, ezeket megérintik, 's így gyümölcsözőkké teszik. Így tehát a' növényeknél egyéni, és nemi rokonság véteik észre — affinitas individualis et sexualis — hollott az ásványoknál csak az első létez.

Az állatoknál észrevehető rokonságot és türhetlenséget, valamint ennek okait vizsgálni fogjuk máskor a' folytatásban.

IVNVCs.

MARHAVÉSZ HASONSZENVI ORVOSLATA.

Bizonnyitvány. Tek. nsSomogy vármegyének szigeti járásában helyezett Sz. Borbási helységben folyó eszt. februar' 2kán kiütvén a' marhaveszély: megbetegedének összesen 24 darab, melyek közül 14 darab elveszett. — A' nyavalya kiüött két istállóban olly formán, hogy az egyikben 21 marha levén, egymás után naponkint betegedének 's veszték is; a' másodikban 18 darab levén, 3 közülök megbetegedett, melyek azonban fel-

gyógyulának. — A' betegeknek külső jelek: az ételvágy elmúlt, az italt nem kívánták, nyögtek, szemeikből könnyek, orrukól takony, szájokból nyál folyt; fogaikat csikorgatták, a' nyavalya elején keményet ganéjlottak, utóbb lúgszinű hasmenés váltotta fel; minden beteg 4—5 nap alatt elveszett. — Belsőképen találatott: a' tüdők' fele vérrel teli lévén, a' máj dagadt, a' vékonybelek 's a' gyomrok véresek, a' végbél kidagadt. — Február 2ik napjától fogva, midőn kiűtött, 22keig, míg a' barom-orvos ur ide érkezett, 12 darab veszett el; talált pedig nálunk még két beteget, mellyek azonban hamar elvesztek. 23kán a' barom-orvos ur által adatott még egészséges marháinknak, darabonként egy kánál vízben némi cseppekül egyegy csepp, melly adása ezen szernek mai napig folytattatik, harmad-naponként; jóllehet egyik istállóban még 15 darab marha vala egészséges, még is sem hogy több azokból, sem a' többi istállóból egy sem betegedett meg, hitünk' tétele mellett keresztvonásunkkal bizonyítjuk, 's mindenkor hittel vallani kívánjuk. Költ Sz. Borbáson, martzius' 10ikén 1838. Dervár Mihály öreg bíró, Dervár Márton eskütt. Borbás Mihály, Detelius József közemberek. Általam Oláh Lőrincz, jegyző által. sk. —

A' fenemlített cseppek készítették hasonszenvi gyógmód' rendszabályai szerint, a' beteg marhák' orrából és szájából kifolyó nedvből (a' 16 dilutio) Ereős Lajos, t. ns Somogy vármegye' baromorvosa. —

Hogy a' fenirt bizonyítványt, az irt tanúk és notarius, azon általam tett rendelésre adták, melly szerint nekik meg volt hagyva, hogy a' gyógyítás' mi módon történtéről 's a' veszély' mi módon lett megszüntéről, olly írásba foglalt valóságos bizonyítványt küldjenek, mellyet hitők' letétele által is jó lélekismerettel megerősíthetnek, a' szükség' esetére bizonyítom. Görögál mart. 11ikén 1838. Thassy Károly, járásbeli főszolgabíró.

Közre bocsátja, 's a' többi hazai hirlapokba is fölvetetni kéri, 's kinek akár sikerült, akár nem sikerült tapasztalása van e' tárgyban, ezt az aluírottal közletni bizodalmasan kéri, hogy arrul a' hazát értesítesse

DR. IVANOVICS.

E L E G Y.

Eperlevél, mint thea-pótlék. Több külföldi lapban nyilvánított állítás, hogy a' földi eper-level igen jó pótléka a' nálunk is nagymértékben divat-használatúvá lett chinai theának; annyira, hogy nem csak szagára 's ízére nézve mérközik ezzel, hanem hatékonyságban még fölül is mulja. — Próba választaná meg: alapos e ezen állítás, vagy nem.

Figyelmeztetés. Lapjaink új előfizetőinek szolgálhatunk még az első évnegyedbeli számokkal, 's ezekhez járult hangmű és rajz mellékletekkel, helyben 2 frt. 30 krjával, vidékre postán 3 ftjával ezüstben. — Bizodalmasan felszólítjuk egyszersmind azokat, kik júliustól december végeig félévre előfizetni ohajtanak, hogy ezt minél előbb cselekedni sziveskedjenek, mert az épen munka alatt lévő havasi ürgék 's „Javorina“ karpátvidéki rajzból, 's az ananasznak és mirtusznak réze metszett példányaiul csak annyit nyomtatunk 's színezetünk, a' mennyire addig előfizetőink száma terjedend. —

Megrendelhetők lapjaink minden kir. postahivatalnál félévre 6, 's helyben 5 ezüst forintjával, a' leopold-utcai Rottenbiller-ház 2ik emeletében

a' szerkesztőségnél.

Megjelenik kedden 's pénteken. Előfizethetni minden es. kir. postahivatalnál 's a' szerkesztőhivatalnál Pesten, (Leopold-utca Rottenbiller-ház 2-dik emeletében) egész évre, postán 12, Pest-Budán 10; félévre 6, és 5 pengő forintjával.